

atkvøðan um grundlógina

Men hvørji vóru hesi virknu borgararnir og hvar í samfelagnum komu teir frá? Tað vóru embætisfólk úr statinum, intellektuel, lærarar, blaðfólk, listafólk, partar av handilssektorinum, bankafólk og av og á vanliga fólk. T.d. úr arbeiðarastættini, ið hevði skipað seg í felagsskapum, sum høvdu áhuga í og ávirkan á irakska samfelagið. Hóast hetta, sum so var eitt meiri modernað umhvørvi, so varð fyri ein stóran part hildið fast við siðbundnu meirilutamentanina - hvørs virðir gjarna kundu bregða til stammu (ættarból), átrúnað, etnisitet, bý ella øki, ella eisini basaar-handilssamtøk, losjur og patron-klient-netverk. Tey virkandi og intellektuellu í borgarasamfelagnum komu úr teimum siðbundnu umhvørvunum. T.d. kundu limir úr eini ávísari "stammu", sita á ymiskum týðandi postum úti í samfelagnum og samstundis viðlíkahalda samband og viðurskifti við stuðulsnetverkið - alt hetta innanfyri eina nútímans umhvørvi, har ymisk mótstríðandi ideologisk rák og áhugamál gjørdur um seg.

Teir virknu borgararnir vóru sunnimuslimar, shiamuslimar, kristin, jødar og kurdar, sum flestir eru sunnimuslimar. Hesir átrúnaðarligu og nærsamfelagsligu samleikar høvdu sítt at siga, tá ið kjakið leikaði á - hetta fortelja endurminningar hjá fleiri almennum persónum og bókamønnum okkum. Fundir vóru hildnir í kaffistovum, salongum og øðrum støðum. Vit hoyra eisini um teirra ymisku tjóðskaparligu hugsjónir, t.d. pan-arabiskar og irakistiskar, og um teirra ymisku politisku sannføringar sum fasismu, kommunismu og meiri liberalar sannføringar. Hesir politisku streymarnir brustu saman í stríð innanfyri ymiskar samanhengar, t.d. í fylkingum og feløgum, í tí almenna og tí dulda og onkuntíð kom herurin uppi.

Tveir irakar

Zubayda sigur okkum frá tveimum irakum, sum fóru úr teirra nærsamfelagsliga ella etniska umhvørvi og í

eitt meiri modernað, tjóðskaparligt umhvørvi. Ein var Muhammad Mahdi al-Jawahiri - kendur fyri sítt virki sum yrkjari og fyri sítt politiska virksemin. Hann kom úr eini shiamuslimskari familju úr býnum Najaf. Hin ein minni kendur jødiskur lækni, sum Zubayda í London í 1980 fekk eitt prát við og sum hann kallar Dr. Naji. Hesir báðir siga frá einum samfelag, ið myndaði teirra samleika í einum irakskum formi.

Al-Jawahiri (1903-1999) kom í høgtstandandi størv. Við sínum skarpa penni blandaði hann seg uppí bókmentir, blaðheimin og politikk. Hann var eirindaleysur í sínum atfinningum, sat av og á gegli og var tey seinastu 30 árin av sínum lívi í útlegd. Í hansara politiska ævintýri arbeiddi hann undir ovasta myndugleika; undir Faisal I. kongi og eftir 1958 undir Qasim general. Men generalurin og Jawahiri gjørdust skjótt ógreiðir, so hann endaði í útlegd fyrst í Kekkia, síðan Sýria. Hann aftraði seg ikki við at

finnast at sínum egna shiamuslimska baklandi, heldur legði hann størri virði í sín leiklut sum borgari og fosturlandsvinur. Fleiri fylgdu hansara leið, fóru meiri frá teirra nærsamfelagi og fingi í staðin ein størri tokka til tjóðina - hesir myndaðu gjarna vinstreveingin, serliga savnaði Kommunistiski Flokkurin slíkar.

Dr. Naji (1915-) var lækni og jødi - tað er serliga hetta, sum ger at hansara søga verður tikin fram. Naji arbeiddi mest í ymsum støðum kring landið og at enda í Baghdad. Í 1970 fór hann úr Irak eftir Baath-flokkurin kvetti seg til valdið í 1968 og ein flóð av yvirgangi móti ávísu pørtum av samfelagnum gjørdur um seg - fyrst stóðu jødar fyri skotum. Naji var illa viðfarin og endaði í geglinum - hann flýddi úr landinum stutt eftir hetta. Men gjøgnum sítt yrki kom hann í samband við sínar landsbrøður, sum ikki vóru jødar. Mentanarlaga helt hann seg hava meiri í felag

við sínar starvsfelagar og aðrar statsfunktionerar enn við vanliga jøðarnar kring Irak. Hann hitti hesi yrkisfólk í serligum klubbum, har hugni, prát og spøl vóru á skránni. Hann var við í almennum hátíðarhaldum og sat saman við myndugleikum í kraft av yrki sínum. Í hesum virkseminum hevði Naji lítið samband við jødiska nærsamfelagið, her kom hann, tá ið hann hevði frí og vitjaði familju í Baghdad. Av og á, sum hann sigur tað, gloymdi hann, at hann var jødi - hann var jú embætismaður eisini millum aðrar irakar.

Borgarasamfelag og tryýbýtingin av Irak

At stóðan í Irak í dag er hætislig og framtíðin lítið bjørt eru flestu eygleiðarar á einum máli um - samfelagið er í sori, ruðuleiki valdar, og summi siga borgarakríggj longu er byrjað. Serliga er tað sunniarabarnir, ið eru bangnir fyri, at Irak so líðandi upploysist í triggjar lutir, triggjar ymi-

skar statseindir - ein kurdiskan stat í norði, ein sunniarabiskan inni á meginlandinum og so ein shiamuslimskan stat í suðuri. Og oljan er knúturin, sum er ringur at loysa. Lítið og einki av olju er nevnliga inni á sunniarabiska meginlandinum.

Men Sami Zubaida vísir á, at Irak er meiri enn bara stríðandi etniskir og átrúnaðarligir bólkar. Áður-nevnda trýbýtingin av irakska fólknum - í ein sunni-, shiamuslimskan og so ein kurdiskan lut - tekur einans eina vegleiðandi lýsing. Hetta eru jú sera týðandi marknalið í samfelagnum, men úr hesum sjónarhorninum fer tað úr eygjsjón, sum teir triggjar partarnir hava havt í felag - nevnliga eitt virkið borgarasamfelag. Zubaida leggur áherðslu á, at vanlagnan "Irak" ikki er grundað á, at eingi bond eru, ið binda ymisku partarnar saman, men heldur er vanlagnan hon, at mann so líðandi hevur mist hesi sambondini, sum einaferð vóru.

Sum stóðan er í dag er vandi fyri at long tíð fer at ganga áðrenn eitt virkið, irakskt borgarasamfelag kann trína fram. Lóg og ordan eru avgerandi fyri eini afturkomu av borgarasamfelagnum. At tjóðartingið húsast í The Green Zone, ið einans minnir um eina borg, væl varð av alskyns amerikanskari hernaðarútgerð, sigur ikki so lítið um politisku stóðuna. Altavgerandi er at fáa sunniarabarnar uppí politisku tilgongdina, men hetta kann væl gerast sera torført. Um long tíð gonguruttan eitt virkið borgarasamfelag kann irakski samleikin fara fyri skeyti - frá at vera irakskur, til at tengjast nærri við siðbundna nærsamfelagið, sum t.d. sunni-, shiamuslimskt ella kurdiskt.

Keldur

Pernille Bramming: "Kampen for fred" - Weekendavisen, 18. febr. 2005

Sami Zubayda: "The rise and fall of civil society in Iraq" - á www.opendemocracy.net

Sjálvmorðsbumbur hava verið gerandiskostir í Irak, síðani stýrið hjá Saddam Hussein fall